

Makai Éva – Trencsényi László: A varsói Öreg Doktor emlékezete – konferenciatudósítás

Nyolcvan esztendeje, 1942 augusztusában ürítették ki az eddig is sokat szenvedő, kivéreztetett varsói gettót a náci megszállók. A vagonba tuszkolt ártatlan áldozatok közt volt az Árvaház gyerekserege és személyzete is. A vezető Janusz Korczak, nemzetközi hírnű gyerekorvos, pedagógus szakíró, író volt már ekkor. Menlevélhez juttatták hívei, de ő nem élt vele. Ott a helye a rábízott gyerekek közt az utolsó percükig is – valotta. Bekövetkezett. Augusztus első napjaiban – vélhetően 5-én – a treblinkai haláltábor gázkamrájában pusztult el a legendás varsói Öreg Doktor és mindenki, aki vele volt.

Ma széleskörű nemzetközi tisztelet övezi emlékét és tanításait. Hazánkban halkabb az a szólam, mely Janusz Korczakot a 20. század legnagyobb filantrópjai és pedagógiai reformerei közt ismeri és tartja számon.

Ezért is volt jelentős, hogy a szellemi hagyatéka hazai terjesztésében felelősséget vállaló műhely, a Magyar Pedagógiai Társaság Gyermekkérdések Szakosztályának Korczak Munkabizottsága a szomorú évfordulón, 2022. augusztus 5-én online konferenciát szervezett. Szép számmal akadtak jelentkezők, akik saját tudásuk, szakmaiságuk,

értékrendjük oldaláról kívánták kifejteni nézeteiket, tapasztalataikat, álláspontjukat.

Makai Éva szakosztályi elnök rövid köszöntőjében utalt arra a Korczak-mondatra, mely a gyerekekhez fűződő viszony lényegként a tiszteletet, bizalmat, jóindulatot emelte ki. Elsőként egykori tanítványának, *Iványi Júliának*, a budapesti Wesley János Iskola tanítójának adta meg a szót. Az iskolai nyári táborból küldött videóüzenetében a hozzászóló bemutatta azt a különösen hátrányos feltételrendszert (veszélyeztetett és veszélyeztető társadalmi környezet – az elhíresült Hős utca környéke –, előregedett iskolaépülettel és egyebekkel), melyben sikernek minősíthető, ha a tanulók örömmel járnak iskolába, ha bátran szót emelnek jogaikért, tanulják a kölcsönös tiszteletben érvényesülő kommunikációt. Felrótta azonban, hogy ezeket az eredményeket, a hozzáadott pedagógiai értéket az éppen illetékes minisztérium nem ismeri el, és kritikája jegyében – azzal a cinikus üzenettel, hogy „szedjenek tandíjat” – megvonta az állami támogatást az iskolától. Az egykor MÁV-telepi iskolának is nevezett intézmény pedagógusai Korczak példájából merítenek erőt és bátorságot munkájuk folytatásához, s remélik – fejezte ki az előadó –, hogy az a megannyi hasonlóság, mely az egykori varsói gyereksorsokat és a mai kőbányai, mélyszegénységben élő gyerekeket összeköti, egy dologban el fog térni: a tragikus vég, akár a fegyveres kíséret, el fog maradni.

Hazai neveléstörténelmi hagyományt idézett fel *Merényi Zsuzsanna*, a Sztéhlo Gábor Alapítvány elnöke. A tanárnő a névadó

alapította „demokratikus gyerekállamot”, a Gaudiopoliszt hasonlította össze a varsói Árvaház pedagógiai innovációival. A két intézmény hasonlósága a gyerekvilág demokratikus szerveződésében és magatartáskultúrájában, a munka szerepe, az alapítók harcos, önfeláldozó kiállása növendékeikért a különbségek ellenére is joggal helyezik egy platformra a varsói zsidó-lengyel orvost és a magyarországi evangélikus lelkészt.

Lux Ágnes társadalomkutató a Gyermekjogi Civil Koalíció üdvözlétet tolmácsolva azt üzentte a konferencia résztvevőinek, hogy Korczak hagyományai nélkül nem lennének jogi értelemben kodifikált gyermeki jogok világszerte.

Orosházi Katalin tanárnő felolvasott írása jelenítette meg a konferencián az egészségügyi megközelítést. Pályájának azt az időszakát idézte fel, amikor kórházpedagógusként dolgozva Korczak orvosi, nevelői, árvaházi pedagógiai tapasztalataira alapozva egy, hazánkban tradíciók nélküli szakma etikai-mesterségbeli alapjait kellett megteremteniük. A feladat különös szükségességéről szólva a kórházpedagógia hazai elterjedésének nehézségeiről és a látszatintézkedésekről számolt be, összevetve a helyzetet a Gyermekjogi Egyezményben foglaltakkal, a gyermeki szükségletekkel, szót emelve a beteg gyerekek jogainak érvényesítésért.

Az író Korczakot *Pásztró Patricián*, a jeles polonista idézte meg. Ő nevezte a múlt század egyik legjelentősebb filantrópjának a Doktort, megannyi jelentős szakkönyv és gyerekkönyv szerzőjét. Méltán tehetette ezt, hiszen mint kiváló műfordító, az ő nevéhez fűződik több Korczak-mű értő magyarítása. Hozzászólásában a Magyar Pedagógiai

Társaság vállalkozásában megjelent két kötetet mutatta be. *A wilhelmówkai fiúk* címen, illetve a *Mózsai, Józsi, Samu és a többiek – tábori történetek* címen kiadott könyvek a 20. század első évtizedében megjelenő „táborozáspedagógia” alapművei lettek, miközben érdekes, színes olvasmányok.

Erdélyi László gyógypedagógus egy Heves megyében működő Egységes Gyógypedagógia Módszertani Intézmény technikatánáraként dolgozik. Személyes hangú megszólalásában arról beszélt, hogy életútjában, pályaképeben mennyire meghatározóak és fontosak voltak a Korczak-

olvasmányok. Hitet tett amellett, hogy az életmű és a korczaki pedagógia hazai népszerűsítése mennyire fontos. Hozzátette: nem a tragikus vég tette Korczak életművét naggyá, az „mindössze a felkiáltójel” a pálya végén.

Simon Mária történelemtanár hozzászólásában szintén felidézte saját útját Korczakig. Az ifjúkori élmény, a terezenstadti koncentrációs tábor emlékeinek megismerésével kezdődött, és olvasmányai nyomán jutott el odáig, hogy tevőlegesen kivegye részét a Korczak-kultusz köré szerveződő műhelyek és nyilvános platformok (weboldal, Facebook-csoport) létrehozásában, működtetésében.

Az északkelet-magyarországi szegregátumok elkeserítő világából tudósított *L. Ritók Nóra*. A több generációt fogva tartó mélyszegénység, munkanélküliség, jövedelemhiány, iskolázatlanság, a helyi roma etnikum kultúrájának mesterséges kiszorítása a kulturális diskurzusból szinte reménytelen helyzetet teremt ezen a vidéken – mondta a tőle megszokott szenvedéllyel és

nem a tragikus vég tette Korczak életművét naggyá, az „mindössze a felkiáltójel” a pálya végén

racionalitással. Változtatás szükséges! – volt szavainak végső következtetése.

Tóbiás László főiskolai docens a szociális munka oldaláról fűzött értékes kiegészítéset az elhangzottakhoz. Emlékeztetett: Korczak nem magányosan vállalta a mártíriumot, ott állt mellette az árvaházban, a vagonokban és a végső állomáson is az Árvaház teljes személyzete, a legendás munkatárs, Stefania Wilczyńska is. A hozzászóló ösztönözte hallgatóságát az emlékezés tárgyát képező jelenségek rendszerszerű megközelítésére, hiszen a korczaki életmű organikus része az Új Nevelés (Education Nouvelle) korszakteremtő mozgalmanak, mint ahogy Sztehló emléke sem tárgyalható az alapítványt segítő, a szociális munka kulturhéroszaként számontartott Hilscher Rezső munkássága nélkül. Egy tübingeni utcaképet mutatott be végül: a Janusz Korczak utca sarkán álló épületet. A lakónegyedben sok ex-szovjet, török, arab és más muszlim lakó él. A helyiség közösségi tér az ott élő igen sokféle népeknek, leginkább az asszonyoknak, kisgyerekeknek. Véletlen-e, hogy a Janusz Korczak utcában van ez az intézmény? – tette fel a kérdést *Tóbiás László*. A szemközti óvoda is szintén Korczak nevét viseli. A közösségi tér épületében irodája van egy gyermekjogi tanácsadó pontnak, melyet egy civil szervezet működtet, tartományi, azon keresztül országos beágyazottsággal.

Aczél Anna pszichológus nevét sokan a rákospalotai leánynevelő intézetben végzett munkája alapján ismerik, ahol Ferenczi György munkásságának folytatójaként ért el olyan eredményeket e nehéz társadalmi csoport tagjaival, melyek a személyét ismertté tették. Mit lehetne tenni? – kérdezte –,

hogyan ne egyszerűen a „filantróp felnőttek” gyakorolják a gyerekek iránti tiszteletet, de a gyerekekben, fiatalokban is kialakuljon ennek kultúrája. Nem elég egyszerűen elfogadni a másik embert, igyekezni kell megtalálni személyiségének azon pontját, melyben ő a legjobb, ő a példaadó. Biztosan van ilyen! – vallotta Korczakkal a hozzászóló. Ezen a támasztékon építheti újra önmagát a veszélybe került személyiség.

Cserekye Erzsébet egyetemi adjunktus, egyben az MPT Interkulturális Szakosztályának elnöke videoelőadásában e gondolatot fejtette ki az interkulturális pedagógia szaknyelvén és rendszertanán keresztül. Korczak gyakorlata – mutatta be – egyszerre valósította meg a csoport (és tagjai) identitásának megőrzését, s integrációját egy szélesebb kulturális közösségbe.

Az esemény utolsó hozzászólója *Tóth Andrea*, a Scheiber Iskola tanára, a salgótarjáni zsidó hitközség elnöke, több magyar Korczak-kötet lektora volt. A holokauszt emlékezetére szervezett kezdeményezések, akciók példáit sorolta: hasonlókat javasolt a pedagógusok, iskolások körében kialakítandó Korczak-kultusz érdekében.

A hosszúra nyúlt konferenciának különös epizódja volt a zárás helyett elhangzott bejátszás. A felvételen a 85 esztendő *Szvetlana Vasziljevna Petrovszkaja*, az Ukrán Korczak Társaság elnöke beszélt. A háború Berlinbe kényszerítette emigrációba. Márciusban, Budapesten átutazóban a magyar korczakistákhoz fordult az idős asszony: a szállodában a tranzitra várakozó gyerekek számára kért gondot űrő foglalkozásokat. A német fővárosban esett át súlyos műtéten, így nem vállalt szerepét. A konferencia

a helyiség közösségi tér
az ott élő igen
sokféle népeknek

szervezői úgy döntöttek, hogy közreadják megrendítő szövegét, mely az ukrán-orosz háború kitörése utáni napokban hangzott el. Ebben felidézte, hogy öt éves kislányként a Nagy Honvédó Háború idején életét orosz

asszonyok, kolhozparasztok, katonák mentették meg. Most történelemtanárként fordul az orosz pedagógusokhoz, asszonyokhoz: ne engedjék fiaikat a gyilkos háborúba, lépjenek fel a vérontás ellen.

